

практичні рекомендації для Комітетів Червоного Хреста в Україні, їх взаємодії з органами влади і створенню на їх базі умов для взаємодії з військкоматами і консолідації зусиль усього суспільства без додаткових державних асигнувань.

Використана література:

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). Ф.1.-Оп.20. – Спр.18.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф.2.-Оп.1.-Спр.578.
3. ЦДАГО України. Ф.1. - Оп.20. - Спр.1670.
4. Киевский Краснознамённый. Краткий очерк истории Краснознамённого Киевского военного округа. 1919 – 1968. – К., 1969. – 109с.
5. ЦДАГО України. Ф.1.-Оп.21.-Спр.127.
6. Звітна доповідь ЦК ЧХ УСРР за час від четвертого до п'ятого українського з'їзду. Червень 1932 – вересень 1936 року. – К., 1936. – 40с.
7. Жуков Г.К. Воспоминания и размышления. – М., 1978. – Т.1. – 376с.
8. Полтарак А.И. Нюрнберский эпилог. – М., 1965. – 552с.
9. До історії Червоного Хреста. Матеріали Виконкому Спілки товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця СРСР. – К., 1940. – 27с.
10. Финклер Ю.М. История Красного Креста и Красного Полумесяца СССР. – М., 1947. – 34 с.
11. ЦДАГО України. Ф.1.-Оп.20.-Спр.6878.
12. Воронов Я.К. ГСО першого ступеня. – К., 1936. – 104с.
13. Кушнір Є.А. Основні завдання Червоного Хреста. – К., 1935. – 16с.
14. Львовский И.И. Программа занятий пионерской сандружины. – М.–Л., 1933. – 16с.

А н н о т а ц и я

В статтє освещается военно-оборонная работа Украинского общества Красного Креста на Украине в 30-х годах 20-го столетия.

Матвійчук А.М.

**ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПІСЕННОЇ ПОЕТИКИ**

Дослідження особливостей розвитку пісенної поетичної творчості є надзвичайно важливою проблемою, оскільки пісенно-поетична творчість, так само як і кожний справжній мистецький твір, відбиває рівень художнього мислення своєї доби, найхарактерніші особливості духовного життя народу.

Елементи художнього твору, до якої б сфери він не належав, взаємодіють між собою, впливають одне на одне, але характер і основні напрями цієї взаємодії та взаємовпливу не є чимось сталим. Особливо це стосується таких жанрів мистецтва, як пісня і поезія, які, після виокремлення із релігійно-міфологічного культу і набуття самостійної естетичної цінності, активно

взаємодіють між собою й обумовлюють існування одне одного. Цьому аспектові розвитку пісенної творчості присвятили свої наукові праці В. Перетц, Д. Наливайко, В. Скрекотень, Л. Яценко та ін.

Мета даної статті – розширити уявлення про історичну еволюцію української пісенної поетики, показавши її особливості в певні історичні періоди.

Розквіт українського книжного віршування починається з другої половини XVI ст. Він був стимульований насамперед виникненням на Україні друкарства та братських шкіл. У розвитку віршової літератури значну роль зіграла українська народна лірична пісня, яка вже в другій половині XVI ст. дістала всеслов'янське визнання. Так, чеський учений Ян Благослав приблизно десь перед 1571 р. вміщує у рукописній граматиці чеської мови як зразок народнопоетичної творчості українську пісню-баладу „Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш”.

Хронологічно зачинають українську віршову літературу два твори Г. Смотрицького, надруковані в “Острозькій біблійі” (1581) — присвята на герб князя Костянтина Острозького “Зри сія знаменія княжате славного” та передмова до біблійі “Всякого чина православний читателю”. За характером перший вірш нагадує оду. Автор порівнює Острозького з мужнім воїном; образ князя у вірші близький до образів козаків – героїв дум та історичних пісень [1, С. 65-66].

У XVI ст. з'являються численні вірші-панегірики на честь багатих меценатів та визначних людей (“Евхарістеріон або вдячність”, “Евфонія веселобрмьяча”). Цей жанр культивувався і в українських братських школах. Мотиви панегіризму вже відчутні в творах Г. Смотрицького та А. Римші. Панегірики були на Україні одним з найпопулярніших жанрів у віршуванні. Не можна не помітити той факт, що в українській народній поезії вітальні, віншувальні мотиви також були дуже поширені (колядки, щедрівки, весільні пісні тощо).

Постаттю в тогочасній віршовій літературі був К. Ставровецький, відомий діяч Львівського братства. К. Ставровецький, писав І. Франко, це «перший український поет, у якого здибаємо вірші, зближені формою до дум [...]. Чи він наслідував готові форми дум, чи творці дум наслідували його. Бо ж можливо, що коли була витворена така вигідна форма, то українські кобзарі адептували її, перенесли в неї давніші пісні та думи, зложені в іншій формі” [2, С. 3].

В цей час на Україні починається бурхливий розвиток професійної світської музики на засадах досягнень народної музичної творчості та засвоєння музичного досвіду Середньовіччя. Стрімко розвивається мистецтво виконання, формуються сучасні принципи нотопису, складається система професійної

музичної освіти.

У середині XVII ст. продовжується, а частково й завершується узгодження жанрової системи української поезії із жанрово-стильовою системою. Ця система склалася з різнорідних елементів, як класичних (античних), так і середньовічно-фольклорних (новоєвропейських, християнських і автохтонно-поганських). Вона стала кісткою макроструктури новочасного європейського письменства, а згодом зазнавала змін і доповнень, але радикально не перебудовувалась аж до наших днів [3, С. 36]. Головною “ретортою”, в якій виварювалися нові жанри і їхні стильові властивості в XVII ст., була Києво-Могилянська колегія, її класи поезики, коло її вчителів та учнів.

Мандрівний філософ Г.Сковорода „замикав” собою в українському суспільстві добу мандрованих дяків і відкривав добу вільних митців. Він є автором численних посткантів, серед яких – „Всякому городу нрав і права”, „Стоїть явір над водою”, „Ой ти, птичко-жолтобоко”, що варіації на їхні теми згодом фіксувалися як „народні пісні” збирачами фольклору в репертуарі більшості кобзарів та лірників. Поетичні твори Сковороди, його лірика ще за життя письменника в рукописних списках поширювалися в народі. Друзі й прихильники розповсюджували його спадщину не тільки на Україні, але й в Росії, в Приазовському краї, в Причорномор'ї. Рукописи сквородинських творів відомі були на Кавказі, в Криму, їх завозили до Молдавії, Румунії, Чехословаччини, Польщі. Пісньовірші Сковороди („Всякому городу...”, „Ой ти, птичко жолтобоко”, „Ах поля, поля зелені” та ін.) ще за життя поета вміщувалися як народні пісні у масових пісенниках (співаниках) — як рукописних, так і друкованих.

Разом із утвердженням україномовної поезії як естетично самодостатнього літературного жанру у ХУІІ ст. на тлі становлення української професійної музики починає розвиватися як окремий її жанр – пісня.

Одним із найбільш ранніх її форм була триголосна (ансамблева або хорова) пісня без інструментального супроводу – кант, який виник на межі ХУІ-ХУІІ ст. Будучи відгалуженням поширеного в той час в Україні “партерного” культового співу, канти були разом із тим одним із перших жанрів світського писемного мистецтва [4, С. 9].

Поряд із кантами, приблизно в той же період, на Україні поширюється т.зв. “пісня-вірш”, або, інакше “світська пісня”. Це також один із перших в українській літературі видів світської поетичної творчості, яка з цього часу все більше витісняє релігійну тематику. Поширювалися пісні-вірші переважно в рукописних збірниках, переважним чином тому, що можливості для друкування

творів світського змісту були в той час дуже обмежені.

Творці пісень-віршів, як і творці кантів, лишалися здебільшого невідомими. До нас дійшли лише окремих авторів пісень та власників збірок. Це З. Дзюбаревич, О. Падальський, І. Пешковський, Я. Семержинський, І. Бачинський, Левицький та інші [5, С. 12].

Твори цих авторів, а також і безіменні пісні-вірші, що дійшли до нас, виявляють досить значну ідейно-тематичну різнобічність. Значного поширення набули вірші на історичну тематику, вірші героїко-патріотичного та сатиричного змісту, а також ліричні вірші сентиментального характеру. Саме останні найчастіше клалися на музику і виконувалися як пісні, нерідко із супроводом музичних інструментів.

Мова пісень-віршів спочатку була нерідко штучною, насиченою старослов'янізмами та топонімами, що йшли від шкільної, "книжної науки". В ній ще не був цілком переборений і вплив церковної схоластики, яка на той час уже гальмувала розвиток літератури і мистецтва. Однак чимдалі вона все більше звільняється від пут сухої піітики, наближаючись до народної мови. Ось кілька популярних пісень-віршів, поширених у рукописних списках ХVII-ХVIII ст.: "Ой, біда, біда мні чайці-небозі", "Скажи, мені, соловейку, праду", "Ой перестань, перестань до мене ходити", "Перепеличенька я невеличенька". Зміст та музично-поетичні образи цих пісень-віршів розвивалися у тісному зв'язку з народнопісенними традиціями. Тут знаходимо типові для народних пісень психологічні паралелізми, постійні епітети, типову народну символіку, використання образів природи, чітку строфічну будову вірша. Окремі з цих творів вдосконалилися і відшліфовувалися в усній традиції, ставши популярними народними піснями.

У порівнянні з кантом, який виконувався переважно хором, сольна "пісня-вірш" була гнучкішою за формою, придатнішою для вияву особистих почуттів. Своім походженням та побутуванням вона, як і кант, була тісно пов'язана з міським побутом. Саме в сфері домашнього побутового музикування найактивніше проходив процес розвитку гомофонно-гармонічного мислення, на основі якого формувався стиль сольної пісні-романсу. Не останню роль у цьому процесі відігравала й та обставина, що якраз у музичному побуті міста проходило активне взаємопроникнення культур різних народів.

Показовим прикладом цього може служити відома пісня "Їхав козак за Дунай", автором якої є, як вважають, український козак Семен Климовський, який жив у першій половині ХVIII століття. У наступному столітті ця пісня здобула величезну популярність у багатьох країнах Європи. З'явилися її

переклади німецькою, французькою та іншими мовами.

Наступним кроком у виокремленні пісні в самостійний жанр професійного вокально-музичного мистецтва було поширення рукописних посібників нотної грамоти, що відбивали, з одного боку, вплив фольклору на професійну музику, а з іншого – проникнення рис професіоналізму в музичний фольклор.

У другій половині ХУІІІ ст. в Україні виникає новий пісенний жанр – пісня-романс. Якраз у цей період вона набуває таких форм, які дозволяють говорити про неї як про самостійний жанр.

Формування романсу тісно пов'язане з розвитком світських тенденцій в українській культурі ХУІІ-ХУІІІ ст., який проходив паралельними руслами в усіх її галузях: літературі, музиці, театрі тощо.

З середини ХІХ ст. у професійній музиці як українського, так і інших народів, романси починають все більше відособлюватися від інших пісенних жанрів. Чимдалі вони все більше виходять за межі строфічної форми, внаслідок чого створюються більш складні й розвинені за формою романси.

В цей час на Україні поширюються романси на музику М. Глінки, який плідно співпрацює з українськими поетами-романтиками: с. Гулаком-Артемовським („Стоїть явір над водою”, „Спати мені не хочеться”), В. Забілою („Гуде вітер вельми в полі”, „Не співай ти, соловейку”) та іншими. Завдяки оперетам В. Александрова „За Неман іду”, „Не ходи, Грицю, на вечорниці” здобули поширення пісні-романси „Дивлюсь я на небо” (слова М. Петренка), „Повій, вітре, на Вкраїну” (слова С. Руданського), музика яких належить Л. Александровій.

Поширенню української пісні сприяло професійне мистецтво. Український театр був репрезентований переважно пересувними трупами, що сприяло популяризації його репертуару (в т.ч. численних пісень, які звучали з його сцени) в „дорадіофікаційний” період. В підросійській Україні це – трупи Кропивницького, Деркача, Гайдамаки, М.Садовського та ін., в Галичині – численні театри товариства „Руська бесіда” тощо. Значну роль у поширенні національної пісні відіграли постановки перших національних опер – „Наталка Полтавка” та „Запорожець за Дунаєм”. Декілька пісенних номерів останньої швидко фольклоризувалися („Місяцю ясний”, „Ой казала мені мати”). Важливу роль відіграла діяльність актора, режисера, драматурга й антрепренера М. Крапивницького, який був автором слів і музики пісень „У довицю я любив”, „На вулиці скрипка грає”, „Ой у саду на вишеньці”.

Межа ХІХ – ХХ століть – це період, значною мірою переломний для української історії культури, який дозволяє побачити всю глибину творчості

М. В. Лисенка і який висунув нову талановиту генерацію митців: П. Демуцького, О. Кошиця, В. Верховинця, К. Стеценка, М. Леонтовича, Я. Степового. Вийшовши з лисенківської традиції, вони виявили власне музичне бачення оточуючого світу і по-своєму реалізували художньо-естетичні та суспільні завдання свого часу. Українська пісенна творчість стає дедалі більш авторською й розвивається в одному річищі з національною літературою, перетворюючись на потужний фактор формування національної літературної мови. ХІХ ст. знаменувало не лише кількісний, а й якісний ривок у творенні пісень, що часто ставали народними.

Отже, історична еволюція пісенної поезики виявляє смислове, пізнавальне та ціннісне наповнення художнього твору. Їх співвідношення фактично і визначає ступінь відповідності або невідповідності твору мистецтва вимогам часу, тобто актуальності або неактуальності, здатності викликати його сприйняття. Водночас стабільність пісенно-поетичних форм залежить від розвитку естетичної свідомості, що пов'язаний з фольклорним та професійним мистецтвом.

Використана література:

1. Перетц В. Историко-литературные исследования и материалы, т. I // Из истории русской песни, ч. I, СПб, 1900.
2. Франко І. Козак Плахта. Українська народна пісня, друкована в польській брошурі з р.1625, ЗНТШ, т. LVII, 1902.
3. Наливайко Д.С. Кречотень В.І. Українська література ХVІ – ХVІІІ ст. у слов'янському і європейському контексті // ІХ міжнародний з'їзд славістів: Слов'янські літератури. – К.: 1983.
4. Яценко Л. Українські народні романи // Українські народні романи. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961.
5. Там само.

Анотація

В данній статтє рєчє идєт об особєнностяx исторического развития песенного поэтического творчества в Украине, проявляющемся в смысловом, познавательном и ценностном наполнении определенной исторической эпохи, ретроспективное освоение которого открывает человеку исторический характер духовного мира современности.

Піскіжова В.В.
Київський національний університет
імені Т. Шевченка

ВСЕУКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ЕТНІЧНИХ ГРЕКІВ В ПЕРІОД З 1991 ПО 2000 РР.

Еллінський національно-культурний рух України, покликаний до життя лояльною національною політикою перебудови колишнього СРСР другої